

Szacsvay Éva

A PARASZTI SZENTKULTUSZ „REPREZENTÁCIÓJA” 1896-BAN (A MILLENNIUMI FALU ENTERIÓRJEINEK SZENTKÉPEI)*

Tanulmányomban egy forráscsoportot mutatok be, amely a Néprajzi Múzeum Egyházi Gyűjteményében található, és K. Csilléry Klára körültekintő, feltáró munkájának eredményeként a millenniumi kiállítás képeiként elkülöníthető. A tanulmány első részében bemutatom magukat a tárgyakat és azokat az összefüggéseket, amelyek az áttekintésből közvetlenül adódnak, így az ikonográfiai típusok, arányaik, földrajzi elterjedésük, etnikai, felekezeti háttérük összefüggéseit. A tanulmány második részében felvetem azokat a kérdéseket, amelyek részben az egykori paraszti szentkultusszal, a tárgyi anyag tükrében felvetődnek, részben azokat, amelyek a bontakozó néprajztudomány múzeológiai és tudományos gondolkodására jellemzőek. Az 1896-os Millenniumi kiállítás a néprajztudomány szempontjából a tudományos gondolkodás elágazásainak eredő- vagy csomópontja is volt, a betekintés a kiállítás-előkészítés, tervezés műhelymunkáiba tudománytörténeti tanulságokkal is szolgál.

A tárgyegyüttes bemutatása

A millenniumi kiállítás néprajzi falujának tervezése és maga a kiállítás megnyitása, működése a néprajzi irodalomból már jól ismert.¹ Csupán a legfontosabb mozzanatokat emelem ki. Xantus halála miatt Jankó végzi 1894-től a terv elkészítését szolgáló terepbejárást, melynek alapján elkészültek a ház és berendezés, valamint a viselet gyűjtési, építési tervei. Ennek alapján a megyék munkatársai elvégezték a begyűjtés fáradtságos munkáit; ebből tájékozódtak, hogy honnan, mit, milyen típust (ház, bútor, viselet, kerámia stb) szerezzenek be, állítsanak össze. A tervezett nagy kiállítás történeti vonulata mellett a jelenkor főcsoportba került a néprajzi kiállítás és háziipar, ami nem akadályozta meg Jankót abban, hogy a korábban majdnem teljesen ismeretlen népi építészetet a század derekának archaikusabb épületein mutassa be. (Sok helyen panaszkodik, hogy az archaikusabb típusú házakat már nem találja, így pl. a sáros-megyei szlovák ház kiválasztásakor.)

---

*Dolgozatom a millectenáriumi évben elhangzott előadás átalakított és kibővített változata, amely a bontakozó néprajztudomány egy jelentős teljesítményének, az 1896-os Millenniumi Kiállítás néprajzi falujának tárgyi anyagából a szentképeket veszi számba és mutatja be. Megvalósulása az OTKA T 026586.sz. kutatás támogatásával történt.

¹ Szemkeő 1989, Matlekovits 1897, Balassa 1972, Kodolányi 1968, Jankó 1897.

A terepbejárást Jankó végül másodmagával végezte, bár eredetileg Vikár Bélát, Herrmann Antalt is be kívánták vonni az épületek feltárásának munkálataiba. Végül a munkacsoportnak egy építész tagja Fittler Kamill és egy közgazdász tagja Kovács Gyula volt (a Kereskedelmi Múzeum igazgatója, akit a háziipari anyag felelőseként kértek fel). Fittler Kamillt betegsége miatt végül a megyei főépítészek helyettesítették. Jankó eredetileg 31 megyét javasolt bemutatni, megyénként egy házzal, maga tervezte meg a nemzetiségek részarányát, az akkori valós állapot pontos visszaadásával. A millenniumi kiállításra 23 megye 24 háza épült fel. Az előmunkálatokban a házak kiválasztása és részletes dokumentálása történt, a viseletek kiválasztásánál a származáshely megjelölése és fényképfelvételek készítése számított előzetes felmérésnek, a berendezési tárgyakra pedig vázlatos leírások készültek, ezek képezték a válogatás és begyűjtés alapját, amelyet már a megyékben végeztek el.

Jankó első útját 1894 áprilisában, Csongrád megyében, utolsót 1895 májusában Beregen tette, egy-egy út 3-4 napos volt. Egy év alatt több ezer kilométert tett meg munkatársaival, összesen hat hónapot töltöttek úton. Indulás előtt az állományt 5622 tárgy volt, az út végére 11660, azaz megduplázódott a múzeumi magyar néprajzi gyűjtemény. Tudományos módszere Matlekovits² III. kötetéből ismert; elutazása előtt elolvasta a vonatkozó irodalmat, kijelölte az útvonalat az előzetesen beszerzett épület-képekkel, a megye központba utazott és a helyi ismeretekkel rendelkező szakemberekkel járta be a terepet.³

A kéziratos másolatú jelentések 21 megyéről maradtak fenn, három vármegyében nem Jankó végezte a terepbejárást. A 21 megyéből magyar házakat terveztek 11 megyében: Borsod, Csík, Csongrád, Jász-Nagykun, Szolnok, Kolozs, Nógrád, Somogy, Zala, Szabolcs, Torda-Aranyos, és Veszprém megyében, közülük biztosan református, illetve protestáns felekezeti volt Kalotaszeg, Kolozs m., Torockó, Torda-Aranyos, m., Csököly, Somogy m., esetleg Szentgál, Veszprém m. Nemzeti-ségi kultúrát képviseltek Bács-Bodrog megye (sokac), Bereg megye (rutén), Hunyad megye (román), Abaúj-Torna megye (német), Sáros megye (szlovák), Szeben megye (szász), Nyitra megye (német), Temes megye (bolgár), Torontál megye (szerb és német), és Vas megye (vend) házzal és anyaggal.

A Néprajzi Múzeum Egyházi Gyűjteményében az alábbi megyékből maradtak meg képek:

Magyar házakból: Csík megye 3 db: Szent Flórián (Itsz. 23667), olajnyomat; Ecce Homo (Guido Reni) (Itsz. 23665), olajnyomat; Radnai kegykép másolat (skapulárés Mária) (Itsz. 23666), olajnyomat. Kovács – Jankó beszámolójában olvashatjuk: „tányértartó, théka, ingaóra, a láda felett a falakon szentképek”.⁴

Csongrád megye 9 db: Madonna félalakos (ikonszerű, létrával, Itsz. 23300) olajnyomat; Szent József félalakos (Itsz. 23302), olajnyomat; Mária Szíve, félalakos (Itsz. 23302), kőnyomat; Jézus Szíve, félalakos (Itsz. 23298), kőnyomat; Mária a kisdeddal, Hodigitria (Itsz. 23299), színes nyomat; Krisztus mennybemenetele (Itsz. 23296), olajnyomat; Utolsó vacsora (Leonardo után) (Itsz. 23294), olajnyomat;

² Matlekovits 1897

³ Szemkeő, 1989. 9-12

⁴ Jankó 1989, 36

Keresztrefeszített Krisztus a szenvedés eszközeivel (Arma Christi) (Itsz. 23297), olajnyomat; Krisztus feltámadása (Itsz. 23295), olajnyomat. Kovács – Fittler és Jankó jelentésében azt írják: a falak díszítése „tálas, óra és néhány szentképből áll”.⁵

Nógrád megyéből 6 db kép maradt: Jézus Szíve, félalakos (Itsz. 22386), üvegkép, szlovák műhely; Hét Szentség (Itsz. 22394), olajnyomat; Szent Család (Itsz. 22395), olajnyomat; Szent József (Itsz. 22399) olajnyomat. A jelentésben olvasható: „1-2 szentkép egészíti ki az első ház bútorait”.⁶ Nógrád megye tárgyai között szentkúti bot, szenteltvíztartó és szentelt gyertya is szerepel a leltárkönyvben.

Zala megyéből 3 kép maradt fenn: Rózsafüzéres Mária Kis Jézussal (Itsz. 21388), olajnyomat; Mária Szíve (Itsz. 21389) és Szentháromság (Itsz. 21390) olajnyomat. A terepbejáráskor a megyei alispán gazdag vidéket ajánl bemutatásra (Balaton vidék, Kanizsa vidéke), Jankó elveti; a „modernebb házaknál német befolyás van”, így a novai járásban választ épületet, jelentésében ezt írja: „a falakon szentképek, olvasók, feszületek, papírvirágok”.⁷

A nemzetiségi vidékekről megmaradt tárgyak:

Bereg megyéből, a rutén házból két kép maradt a gyűjteményben, Szent Mihály (Itsz. 23519) olajnyomat, és Máriazelli Madonna (Itsz. 23518), olajnyomat. A szoba leírása a szegényes berendezésre szorítkozik, képekről nem szól.⁸

Hunyad megye berendezéseinek gazdag anyaga egy üvegkép-együttes, 14 darab füzemikolai üvegikon; Madonna, Kolozsvári kegykép (Itsz. 64.106.4), Krisztus feltámadása (Itsz. 64.106.5), Szentháromság (Itsz. 64.106.6), Ábrahám vendégei (Itsz. 64.106.7), Mennyei asztal (Himmlische Tafel: Krisztus, Madonna, Szent Konstantin és Szent Heléna) (Itsz. 64.106.8), Fájdalmas Istenanya (Itsz. 22638), Szent Konstantin és Szent Heléna (Itsz. 22636), Krisztus feltámadása (Itsz. 22635), Szent Konstantin és Szent Heléna (Itsz. 22634), Fájdalmas Istenanya (Itsz. 22633), Szentháromság (Itsz. 22632), Szent Konstantin és Szent Heléna (Itsz. 22630), Angyali üdvözlet (Itsz. 22631), Krisztus a szent sírban (Itsz. 22637).

A bejárás a Zsil-völgyére, Hátszeg völgyére és Szálláspatakára irányult, a jelentés szerint; „tálasok kancsókkal és tányérokka, a falakon fogasok, továbbá kendők és szőttes (sohasem hímzett) rúdravalók képezik, a szoba díszítését és bútorzatát. E mellett sok szentkép is van.”⁹ A nagyszámú és ismétléseket is tartalmazó (egy-egy képből több is van) üvegképanyagot úgy tűnik, hogy csak a szobában helyezhették el a kiállítás rendezői, mert a konyha bemutató leírása alapján erre kell következtetnünk. (Összehasonlítással az 1885-ös Országos Kiállítás és Vásár hunyad-megyei szobájának beletárolt képei a következők voltak; Szent Márton, Sandl-Buchers üvegkép (Itsz. 2447) és K. Csilléry Klára azonosított be még négy üvegikont: Krisztus feltámadása, füzemikolai üvegikon (Itsz. 64.100.3), Krisztus megkeresztelése (Itsz. 64.106.2) füzemikolai üvegikon, Segítő Mária (Maria Hilf) – Sandl-Buchers műhelyből (Itsz. 64.106.9) üvegkép és Szent Miklós

⁵ Jankó 1989. 42

⁶ Jankó, 1989. 70

⁷ Jankó, 1989. 134

⁸ Jankó, 1898. 27.

⁹ Jankó, 1909. 47.

füzesmikolai üvegikon (Itsz. 64.106.1). A bemutatott öt üvegből kettő nyugati, Sandl-Buchers műhelyből származó üvegből volt.)

Abaúj-Torna megye német házában (Metzenzéf) három képet őriztek a falon: egy Gyermek Szent Jánost (Itsz. 20542), olajnyomat; Ecce Homot (Guido Reni, Itsz. 20540), olajnyomat és félalakos, imádkozó Máriát (Itsz. 20541), könyomat. E leírásban olvashatjuk: „a szobában háromszögletes saroktéma”, később pedig „a padok fölött az ablakos falon különösen szentképek vannak, köztük egy-egy keresztel, gyertyával, olvasóval és órával”.

Szeben megye szász házában két képet tettek a falra, Erzsébet királyné portréját (Itsz. 21071), olajnyomat és egy Házi áldást (Itsz. 20827), olajnyomat. A szebeni szász ház berendezéséhez a leltárkönyvi bejegyzés szerint még négy könyv is tartozott. A ház leírása tartalmazza még a következőt: „A homlokzat ékítményes szentírásból vett versekkel és vízvezető padkával készült.”¹⁰

Nyitra megye handlovai, zsámbokréti terepbejárása alkalmával a kiválasztott német házban két képet tartottak: Hétfájdalmú Máriát, Pietà megfogalmazásban (Itsz. 21303) és egy keresztre feszített Jézust a szenvedés eszközeivel (Itsz. 21304), mindkét kép olajnyomat. A leírás a falakról a következő „sarok theka, fogasok, tálasok, szentképek, óra”.¹¹

Torontál megyéből két házat választottak, egy német és egy szerb házat. Szentképeket leggazdagabban ebből a német ház-berendezésből őriz a múzeumi gyűjtemény, 18 képpel volt díszítve ez a tisztaszoba: Oltáriszentség (Itsz. 21531), dél-cseh tükörkép; Jézus születése (Itsz. 21530), tükörkép; Jézus Szíve (Itsz. 21541), könyomat színezve; Ferenc József (Itsz. 21544) olajnyomat; Hétfájdalmú Mária, könyomat, színezve; Krisztus szenvedései (Itsz. 21672), könyomat; Gyermek Szent János (Itsz. 21673), olajnyomat; Szent József (Itsz. 21674) olajnyomat; Krisztus kereszttel (Itsz. 21677) tükörkép, „sildli”; Szent György (Itsz. 675) olajnyomat; Kis Szent Teréz (Itsz. 21676) tükörkép, „sildli”; Szent Antal (Itsz. 21678) olajnyomat; Szűz Mária (Itsz. 21681) „sildli”, tükörkép; Szentháromság (Itsz. 21679) olajnyomat, Szent Katalin (Itsz. 21534) tükörkép; Krisztus koporsóban (Itsz. 21532) tükörkép; Szent Borbála (Itsz. 21533) tükörkép és egy kis falitólár (Itsz. 21525). A bejárás alkalmával készült jelentésben: „A német szobában a falakon ingaóra, tükrös szent képek, búzakoszorúk”.¹² A torontáli szerb ház berendezéséről a jelentés írja: „A szerb szobának legjellemzőbb berendezési tárgya a kis oltár, mely a két ablak között függő házi védszent képéből, a kép körül lehelyezett virágdísz és a kép előtt a gerendáról függő mécsből áll”¹³ Tárgyak nem maradtak a gyűjteményben. A német ház belső berendezéséből a leltárkönyv szerint a felsoroltakon kívül szenteltvíz tartó, rózsaűzér és egy kilenc darabból álló házi oltár is tartozott.

Vas megye vend házat mutatott be, amelyben a szentképeken kívül kis házioltár is volt. Gyermek Jézus félalakos (Itsz. 22227), olajnyomat; Szentháromság (Itsz. 22279), olajnyomat; Prédikáló Jézus (Hegyi beszéd, Itsz. 22280), olajnyomat; Gyermek Jézus (Itsz. 22281), olajnyomat; Lourdesi jelenés (Itsz. 22282) olajnyomat; Gyer-

¹⁰ Jankó, 1989. 96.

¹¹ Jankó, 1989. 75.

¹² Jankó, 1989. 107.

¹³ Jankó, 1989. 107.

mek Keresztelő János (Itsz. 22374) olajnyomat; Rózsafűzés Mária (Itsz. 22376) olajnyomat; Mária a kiseddel (Hodigitria, Itsz. 22377), olajnyomat; oltár (Itsz. 22223), a jelentésben szűkszavú és szerényebb berendezésről olvashatunk. „A szoba bútorzatát kétajtós szekrény, óra, 1-2 szentkép” képezte.¹⁴

11 megyéből hiányoznak a képek. Ezt a hiányt a források alapján finomítani lehet:

Bács-Bodrog vármegye sokac házat mutatott be (Béreg és Szántova), belső berendezését Jankó (a többihez képest) elég részletesen írta le. Talán mert elég sajátos enteriőroket láthatott. „Az első szobában az ajtó melletti belső sarokban a kemence foglal helyet, amelynek párkányát szépen faragott fapad takarja; a tornác felőli másik sarokban a szövőszék áll. Az ajtóval szemben a két ablak közt az asztal áll; az ablakok alatt díszes padláda ülőhelyül szolgál; két oldalt a maga nemében ismét páratlan, két bakra állított sokácz ágy, rajta magasan felrakott 6 párna letakarva a gazdag színekből ízlésesen szőtt, de még kézi hímzésekkel is gazdagított khilimmel, alatta a csaknem földig lenyúló eredeti sokácz vászonból készült finom takaróval. Az ágyak előtt az asztal mellett két pad, melyek támlája a karfa csuklójában átfordítható, s szintén napsugaras díszítésű. A szoba falai gerendás és mestergerendás mennyezete, valamint a kemencze fényes fehérre meszelt; a falakon a szövőszék felett fogas és tálás, a kemencze és ágy közt, a tulipántos láda felett pedig egy fali szekrény (téka) látható. Az utca felőli falat ezenkívül szentképek, csinált virágok, tükör, kendők, s olykor tányérok gazdagon díszítik.” A leírásból tudjuk, hogy a másik szoba kamraszerűen volt berendezve – ezért nem sikerült Jankó kérését, hogy oda egy bunyevác szobát rendezzenek be, teljesíteni, mert a helyi elgondolás szerint a sokacz házban csak egyetlen berendezett szoba van.¹⁵ Jankó leírását leltárkönyvi adat egészíti ki két szentelt gyertyáról és egy imakönyvről tudósítva.

Borsod megye matyó házának képanyagáról nincs tudomásunk, a leírás egyetlen kultusz tárgyát sem említi. A leltári bejegyzés 2 db gyertyája azonban arra enged következtetni, hogy valószínűleg gazdag kép- és szakrális tárgyi anyag lehetett az első szobában.

Istvánffy Gyula 1897-ben leírja a matyó ház belsejét: „Legtöbbet ad azonban a matyó a „ház”-nak nevezett utcai szoba berendezésére. Olyan is az mindeniké, mint egy kis kápolna: tiszta, rendes, takaros... A falakat legfelül egymás mellé aggatott aranyrámás kisebb-nagyobb szentképek díszítik.”¹⁶ Valószínű, hogy a berendezők csak kölcsön kaphatták meg az igen nagyszámú szentképet, amelyet szakrális jellege és jelentős pénzértéke miatt vissza kérték a kölcsönzők.

Jász-Nagykun-Szolnok megye leírása kárpitozott bútorú, porcelánkályhás első szobát mutat, szentképről nem szól.¹⁷ A leltárkönyvi bejegyzés szenteltvíztartót és rózsafűzért sorol fel, nehéz elképzelni, hogy a katolikus jázság gazdag, polgárosodott szobái nélkülözték volna a divatos szentképeket. Nincs nyomuk a múzeumban és a feljegyzésekben sem.

¹⁴ Jankó, 1989. 124.

¹⁵ Jankó, 1989. 23.

¹⁶ Istvánffy, 1897, 585-586

¹⁷ Jankó, 1989, 50-53

Kolozs megye kalotaszegi szobája, a reformátusok rendje szerint ekkoriban legfeljebb történelmi képeket mutathatott volna, a millennium lehetséges enteriőr-képén nincs a falakon kép.¹⁸

Sáros megye szlovák házából nem maradt kép, a leírás sem említi, talán evangélikus házat mutattak be. Somogy megyében a csökölyi házat reformátusok lakhatták, megerősíti ezt az elgondolást az, hogy a kiválasztott viseletek meghatározásánál „a csökölyi ref. vallású menyecske viselet” szerepel.¹⁹ A Szabolcs-megyei háznak is lehetett református tulajdonosa és házberendezése; a büdzszentmihályi jómódú gazda házának leírása nem említi képeket.

A Temes-megyei bolgár ház képei eltűntek, vagy csak kölcsön adták azokat. Mind a jelentés, mind Jankó korábbi kutatása a vingai bolgárok gazdag vallásosságáról tudósítanak, „a falakon termérek szentkép”.²⁰

Torda-Aranyos megye torockói házában lakói unitáriusok voltak. „A falakra kisebb-nagyobb tékák vannak beépítve, ezek kétajtósak és ezekben állnak a könyörgéses könyvek, s egyéb apróságok.”²¹

Veszprém megye szentgáli házában lakói is valószínűleg reformátusok lehetnek, a leltárkönyvi bejegyzés két db. könyvről ír, ez is ezt látszik megerősíteni.

Brassó megye csángó házában berendezéséből a leltárkönyv szerint két könyv került a gyűjteménybe, az épület felmérését valószínűleg nem Jankó végezte, ezért az előzetes jelentésekből a leírás hiányzik.²²

A hiányzó 11 megyéből tehát hat (Kolozs, Sáros, Somogy, Szabolcs, Torda-Aranyos, Veszprém) református, illetve evangélikus házat és berendezést mutatott. A millenniumi falu egészében, 7 protestáns, 13 római katolikus és 3 ortodox katolikus falu házai képviselték a felekezeti megoszlást.

Ernek az aránynak a kialakításánál, valószínű, hogy Jankó figyelembe vette az 1885-ös kiállítás tapasztalatait, ekkorra már kirajzolódtak a jellegzetes népművészeti tájak, vagy vidékek, amelynek figyelembevételével állította össze a megyék listáját. Tanulságos, hogy a dekorációra való törekvésnek a néprajztudomány bontakozása, a népművészet felfedezése idején a falusias körülmények között élő reformátusok állhattak az élén. A felekezeti arányok nem tértek el a valóságostól, csak a magyar anyagban belül volt tapasztalható eltolódás (öt református: Kolozs, Torda-Aranyos, Veszprém, Somogy, Szabolcs mellett hat katolikus volt: Borsod, Csik, Csongrád, Nógrád, Zala, és Jász-Nagykun-Szolnok).

Szenttisztelet, ünnepek, ábrázolások

Noha a millenniumi kiállításon megjelent képek nem fedik le a történeti Magyarország egészét (megyehálózatát) szóródásuk mégis szerencsés abból a szempontból, hogy jellegzetes kegyességi tájak megjelennek benne.

---

¹⁸ Haberlandt, 1928. X tábla

¹⁹ Jankó, 1989. 87.

²⁰ Jankó, 1989. 101.

²¹ Jankó, 1989. 117

²² Szemkeő, 1989. 14

Nyugat-Magyarország talán viszonylag kisszámú képpel azt a fejlődési ívet mutatja, amely a XIX. század végére rohamosan törekszik a városias körülmények megteremtésére, a lakásokban a szentképek száma csökken és helyüket polgárius képek, portrék, családi képek, fényképek, édeskés, biedermeier rajzok, nyomatok (zsáner képek, falusi idillek, vadász jelenetek stb.) veszik át, csupán a szorosabb vallási közösségben élő nemzetiségek, vagy az elmaradottabb falvak lakói körében marad meg a szentképeknek kultuszhoz kötődő tartása, ahogyan esetünkben a zalai és vas-megyei házak anyagánál látjuk.

A zala megyei, göcseji magyar ház Szentháromság és két Mária képe szerint a Mária tisztelet erősebb hagyományát mutatja, mindkét Mária ábrázolás az élő vallási gyakorlat tárgya lehetett, a Mária-Szívéhez és a Rózsafüzéres Máriához (Olvasós Boldogasszonyhoz) fordulás, az imádkozás akár kis közösségi, vagy egyéni gyakorlását erősíti, Jézus és Mária Szívének jezsuita kultusza csak a múlt század végén vált széleskörűvé, népivé.²³ Kicsit korábbra tehető a rózsafüzéres közösségek megújulásának mozgalma. A Szentháromság tiszteletének barokk kori elterjedése olyan tömeges volt, elsősorban a pestis szobrok révén, hogy, mint azt Bálint Sándor is írja: „Alig van a XVIII. században épült templomunk, amelyben a Szentháromság oltárképével, freskójával, más titulusra szentelt oltárommára helyezett ábrázolásával ne találkozoznánk.”²⁴ Mégis tömeges kultusza az osztrák területen és Nyugat-Magyarországon jellemző, paraszti olvasós közösségekben Veszprémben pl. továbbélt, vagy skapulárés társulatokban (pl. Makkos Mária). Ezt az ábrázolást a zalai házban a kép kedveltsége, ismertsége magyarázza, használatához az osztrák kegytárgyipar és kereskedelem révén jutottak, nem valószínű, hogy otthoni ájtatosság kapcsolódott volna e képhez.

A vas-megyei vend ház képei között is ott találjuk a Szentháromság ábrázolását, hiszen azonos kegyességi tájról van szó. Itt szintén egy rózsafüzéres Mária képe mellett őriztek egy Lourdesi Máriát és egy cirill betűs, hodigitria típusú Mária képet. A többi kép Jézus ábrázolás, két félalakos gyermek Jézus egy félalakos keresztelő Szent Jánossal mutatják a rokkó képdivat keleti irányú terjedését, kiegészül a sorozat egy prédikáló Jézus képpel. Ennél a képegyüttesnél jól látható, hogy az egyéni ájtatosság képei mellé (Rózsafüzéres Mária, Lourdesi Mária) hogyan csatlakoznak a dekoráció igényeit szolgáló divatosabb szentképek. A keleti egyház számára ebben az időben már nagy mennyiségben készítik bécsi nyomdákban a képeket ill. ikonokat, a kereskedelem iránya Dél-kelet Európa illetve a Balkán. Ebből a készletből egészítették ki a Mária-kép együttest. Jankó leírása a bejárásakor nem utal ilyen jelentős képanyagra, holott a képeken kívül egy, a Zelli Máriát ábrázoló kis házi oltárt is tettek a tiszta szoba szakrális díszítményeihez. Lehetséges, hogy a berendezést összegyűjtők egy idealizált nagyobb mennyiséget állítottak össze a valóságban használtakhoz képest.

²³ Ünnepe október 7, szokásköréről, templomi és otthoni kultuszáról lsd. Bálint II.367-368, Jézus Szive dedikációk nagyszámban találhatóak, de csupán néhány származik a 18-19. századból, többsége a 20. század elején keletkezett. Körmenete (Kalocsa, Mezőkövesd) az 1920-as évektől kezdődik, lásd Bálint 1977. II. 428.

²⁴ Bálint 1977. I. 392-412

Észak-Magyarország szentkép anyagát sem tekinthetjük igazán reprezentatív-
nak a gyűjteményben megmaradt képek alapján, hiszen a legfontosabb megye,
Borsod- megye anyaga hiányzik. Két megye német lakosságának szentképei mel-
lé csupán Nógrád megye illeszkedik a magyar palóc ház képeivel.

Az Abauj-Torna megyei Metzenzéf német házból három kép a rokokó képdi-
vatnak megfelelően félalakos Mária, Jézus és gyermek Szent János, a leírás sok
szentképet, gyertyákat, olvasót, keresztet is említ, amelyből a múzeumi gyűjte-
ményben egy feldíszített korpusz maradt.

A nyitrai német házból csupán két kép maradt – ez már jobban illeszkedik a
lokális szentkultuszhoz, a Pietà megfogalmazású hétfájdalmú Mária kép kedvelt-
sége összefüggésbe hozható a felvidéki Sasvár kultuszával, illetve a szenvedő
Krisztus képe a felvidéki barokk húsvéti liturgia és körmenet népi megnyilatko-
zásainak hatásával. E képtípusnak eredetije Innsbruckban van, a szervita temp-
lomból terjedt el közvetlenül Egerbe és Pestre. Eger környéki kultusza a múltszá-
zad 70-es éveitől bontakozott ki.²⁵

A nógrádi magyar házból megmaradt hat kép közül kettő a polgáris Szent
Család, Szent József a gyermek Jézussal típus, ezeknél megfigyelhető a család
mint érték megjelenése a múlt század utolsó negyedétől a mentalitásban és kul-
tuszban. E képek mellett Jézus Szíve képét és kultuszát (a kép párja, a Mária Szíve
nélkül) mutatja, bécsi kultusz tárgya a Mariahilf (Segítő Mária) kép, a Hét szent-
ség bajor-osztrák területen kedvelt képével együtt. Szt. Borbála képe kapcsolha-
tó a felvidéki bányász falvak Borbála kultuszához. A képek között még egy Jézus
Szíve üvegkép is található, szlovák vagy morva műhelyben készülhetett, és való-
színűleg tartozott hozzá egy Mária Szíve üvegkép is, hiszen ezeket párosan hasz-
nálták.

Észak-kelet Magyarország rutén háza nem képviselhette e sok vallású soknemze-
tiségű vidéket. Nagyon tanulságos, hogy a Mariazelli Madonna, egy jellegzete-
sen nyugat-magyarországi római katolikus kegyhely képének mása és egy Szent
Mihály kép maradt meg e vidékről gyűjteményünkben, bécsi olajnyomatokon; ez
utóbbi szintén a nyugati képhasználat szerinti ábrázolás. Tudjuk, hogy a keleti
egyházban kiemelt kultusza van Szent Mihálynak (a bizánci birodalom patrónu-
sának). Őszi ünnepe a pásztorkodó románság jeles napja. Katona ábrázolása üveg-
ikonokon és nyomatokon terjedt a múlt század második felétől az erdélyi román-
ság körében, így valószínűleg tisztelete és képének kultusza kialakulhatott a
románsággal szoros közelségben élő ruténeknél is, ennek ellenére még a két szent-
kép általános használata is kétséges a Jankó által leírtak alapján; az önellátásnak
igen szerény fokán álló, bútorban, textíliában is szegényesnek talált házakban járt.

Kelet-Magyarország, azaz Erdély képanyaga talán gazdagabban képviseli az egy-
kori szentkultuszt és annak szerkezetét. Csík megye egy sajátos kegyességi táj,
amely többet megőrzött a középkori kultusz-előzményekből. A bemutatott csíki
székely ház bécsi eredetű Szent Flórián olajnyomatához azonban helyi kultusz,

---

²⁵ Bálint, 1977. II. 278-283.

legközelebb a szászok környezetében található,²⁶ tisztelete ismeretlen volt a csíki székelyek körében. Guido Remi Ecce Homo másolata is a bécsi nyomda termékeként került a székely házba, a biedermeier képdivat hírnekeként. A harmadik kép a radnai kegykép másolata, skapulárs Mária. Talán egy ez időben még eleven búcsújárás nyomát őrzi, mindenestre a csíkiak búcsújárása Csíksomlyóra irányult, kivételes fogadalm indíthatta el őket a távoli radnai búcsúra. Lehetséges, hogy a kép kereskedelmi úton jutott a használókhoz. A csíki ház Keresztrefeszített Jézus képe felidézi a székelyek házaiban őrzött korpuszokat, amelyeket nem váltottak fel a Mária tisztelet barokk eredetű képei. Az Erzsébet királyné kép az uralkodó pár tiszteletét, megkedvelését mutatja; a csíki házban talán a magyarokat kedvelő királyné képét őrizték; a szász és torontáli német házban (ahol szintén előfordulnak) inkább az etnikai azonosulással kapcsolatos loyaltás megnyilvánulásai lehetettek e képek.

Hunyad megye román házába egységesen füzesmikolai üvegeképek kerültek, holott Erdély szerte vásárolható volt már az olajnyomatú ikon. Valószínű, hogy ezeket az üvegeképeket sem egyetlen enteriőrből vásárolták, hiszen egy-egy típusból több is található. A megye anyagának gyűjtői valószínűleg az üvegeképek kereskedőitől vásároltak képet anélkül, hogy ellenőrizték volna, milyen képeket és hogyan helyeznek el a Hunyad megyei románok házaikban. A képek összeállításában határozott archaizálásnak vagyunk a tanúi, hiszen ebben az időben már itt dolgoztak a Mikoláról kirajzott üvegeképfestő családok, illetve műhelyek, mégis a berendezők a klasszikus, régies „nikulai” képeket szerezték be. Mindennek ellenére a képtípusok lényegében reprezentálják a múlt század végének román képanyagát.

A Madonna ábrázolás a Kolozsvári kegykép másolata, más Mária ábrázolás csupán a két példányban is meglevő Fájdalmas Istenanya képe. Ez a típus, a kép sarkában a megfeszített Krisztussal a húsvéti ünnep felidézésére alkalmas, más, a szenvedést ábrázoló képekkel együtt; így a Krisztus a szent sírban, és a Krisztus feltámadása képekkel. Májusi tavasz-ünnep kapcsolódik a Szent kereszt feltalálása ünnepéhez, amelyhez Szent Konstantin és Szent Heléna ábrázolásai kapcsolódnak. A Mennyei asztal, vagy a Szentháromság ábrázolásai jellegzetes képei a füzesmikolai műhelynek. Az ikonok sorát az enteriőrben az 1885-ös kiállításon például két osztrák üvegekép bontotta meg a Sandl-Buchers műhelykörből, egy Maria Hilf és egy Szent Márton. Egyiknek sem volt kultusza az ortodox románság körében, a millenniumi kiállításon már csak füzesmikolai képeket láthatott a közönség.

Az üvegekön készítőket az év ünnepei, és az ikonosztáz kép-rendje, továbbá a házi szentek sorához sorolható szentek ábrázolásai motiválták. Így a bemutatott hunyad megyei román házból a megszokott sorozatokból a ház szentjének képe hiányzik, holott a család fő nevét viselő szent névnapjának kiemelt családi ünnepe volt, amelyet megelőzött a kendővel, virággal, zölddel feldíszített kép előtt a családi ájtatosság, majd lakomával, vendégeskedéssel, italozással fejeződött be az ünnep. Talán ezért szerepelnek gyakran a keresztnevéadásban kedvelt nevek a házak képei között, pl. Szent György, Szent Miklós, Szent Demeter stb.

²⁶ Azonosítható, Bálint 1977. I. 351–352.

Erdélyi szász evangélikus enteriőrökből egy Erzsébet királynét ábrázoló olajnyomat származik, ugyanezt találjuk, szentképekkel együtt a torontál megyei német házban.

A Torontál-megyei német ház mutatja be leggazdagabban a kor képeinek műfaji sokszínűségét. A búcsúk kedvelt ovális tükörképei az un. „sildli”-k mellett három könyomat (színezett) és hat legújabb divatú olajnyomat volt a szobában elhelyezve, a kis fal-oltárral együtt mintegy 18 db. A tükörképek Oltáriszentséget, Jézus születését, Krisztust a szent sírban és Szent Katalint Szent Borbálával. A két női szent páros tisztelete az osztrák-bajor, cseh és felvidéki magyar területeken is szokásos volt, Szent Katalinnak ezen túl a déli vidékek szerb és sokac közösségeiben kiemelt tisztelete is ismert.²⁷ Párhuzamosan helyezték el a Jézus születését és halálát ábrázoló két képet is. A Gyermeke Jézus ábrázolások és a Jézus születése kép a karácsony ünnep súlyának növekedését jelenti a falvakban, hiszen korábban az év kiemelkedő nagy ünnepe a Húsvét volt. A kis búcsús képek, a „sildli”-k a többenél jobban mutatják az egyéni szenttiszteletet, minthogy ezeket a búcsúk alkalmával maguk választották ki a kínálatból. Az egyik a Keresztet vivő Krisztust, a másikon Kis Szent Terézt a harmadikon Szent Antalt, ez utóbbi kettőnek a tisztelete újabb kultuszt jelentett ebben az időben. Mária Terézia délmagyarországi telepítéseiért hálából sok Szent Teréz titulus található, Kis Szent Teréz kultuszáról Bálint Sándor sem ír, tisztelete tehát nem élt parasztságunk körében. Valószínű, hogy a falusi vásárlók nem tudtak különbséget tenni a két Szent Teréz között. A nyomatok között Jézus Szíve, Hétfájdalmú Mária, Szenvedő Krisztus, Gyermeke Szent János, Szent József, Szent György és Szentháromság található. Itt is a bécsi képdívat nyomait őrzik a félalakos és a szent családra utaló képek.

Az ország középső részét jelentő *Alföld* területéről a kiválasztott csongrádi ház viszonylag nagyobb számú képe csak a Szeged környéki katolikus kegyességi tájat mutathatja be. Mária tiszteletét két ortodox típusú Madonna kép (egyik létrás Madonna) és a Jézus és Mária Szíve képpár mutatja, húsvéti ünnephez kapcsolható a Keresztre feszített Krisztus a szenvedés eszközeivel, az Utolsó vacsora (Leonardo után), a Krisztus feltámadása és a Krisztus mennybemenetele.

A képek a szentkultusz szempontjából az alábbi arányokat mutatják: 75 képből 26 kép Jézus ábrázolás, 19 kép Mária ábrázolás, 23 a szentek és vallási szimbólumok, 4 kép világi témájú.

---

²⁷ Bálint 1977, II. 496–497

Jézus ábrázolások

	Téma	Tárgytipus	Megye	Műhely	Ltsz
1.	Ecce Homo	olajnyomat	Abauj-Torna	(Guido Reni)	20540
2.	Ecce Homo	olajnyomat	Csík	(Guido Reni)	23665
3.	Keresztrefeszített Krisztus	olajnyomat	Csík		23668
4.	Jézus Szíve	könyomat	Csongrád		23298
5.	Krisztus mennybemenetele	olajnyomat	Csongrád		23296
6.	Keresztrefeszített Krisztus	olajnyomat	Csongrád		23297
7.	Krisztus feltámadása	olajnyomat	Csongrád		23295
8.	Utolsó vacsora	olajnyomat	Csongrád		23294
9.	Krisztus feltámadása	üvegikon	Hunyad	fűzesmikolai	64.106.5
10.	Szentháromság	üvegikon	Hunyad	fűzesmikolai	64.106.6
11.	Krisztus feltámadása	üvegikon	Hunyad	fűzesmikolai	22635
12.	Szentháromság	üvegikon	Hunyad	fűzesmikolai	22632
13.	Krisztus a szent sírban	üvegikon	Hunyad	fűzesmikolai	22637
14.	Jézus Szíve	üvegkép	Nógrád	szlovák	22386
15.	Keresztet vivő Krisztus, a szenvedés történettel	olajnyomat	Nyitra		21304
16.	Jézus születése	tükörkép	Torontál	dél-cseh	21530
17.	Jézus Szíve	könyomat	Torontál		21541
18.	Jézus szenvedései	könyomat	Torontál		21672
19.	Keresztet vivő Krisztus	sildi	Torontál		21676
20.	Szentháromság	olajnyomat	Torontál		21679
21.	Krisztus a szent sírban	tükörkép	Torontál	dél-cseh	21532
22.	Gyermek Jézus	olajnyomat	Vas		22227
23.	Gyermek Jézus	olajnyomat	Vas		22281
24.	Hegyi beszéd	olajnyomat	Vas		22280
25.	Szentháromság	olajnyomat	Vas		22279
26.	Szentháromság	olajnyomat	Zala		21390

Mária ábrázolások

	Téma	Tárgytipus	Megye	Műhely	Ltsz
1.	Mária, imádkozó félalak	könyomat	Abauj-Torna		20541
2.	Máriaazelli Madonna	olajnyomat	Bereg		23518
3.	Skapulárés Mária (radnai kegykép)	olajnyomat	Csík		23666
4.	Mária a Kisjézussal, létrával	olajnyomat	Csongrád		23300
5.	Mária Szíve	könyomat	Csongrád		23302
6.	Mária kisdeddal	nyomat	Csongrád		23299
7.	Fájdalmas Istenanya	üvegikon	Hunyad	fűzesmikolai	22638
8.	Fájdalmas Istenanya	üvegikon	Hunyad	fűzesmikolai	22633
9.	Angyali Üdvözllet	üvegikon	Hunyad	fűzesmikolai	22631
10.	Madonna, Kolozsvári kegykép másolat	üvegikon	Hunyad	fűzesmikolai	64.106.4
11.	Segítő Mária	olajnyomat	Nógrád		22396
12.	Hetfájdalmú Mária, Pieta	olajnyomat	Nyitra		21303
13.	Hetfájdalmú Mária	könyomat	Torontál		21542
14.	Szűz Mária	tükörkép	Torontál	dél-cseh	21681
15.	Lourdesi Mária	olajnyomat	Vas		22282
16.	Rózsafüzérés Mária	olajnyomat	Vas		22376
17.	Mária a kisdeddal	olajnyomat	Vas		22377
18.	Rózsafüzérés Mária	olajnyomat	Zala		21388
19.	Mária Szíve	olajnyomat	Zala		21389

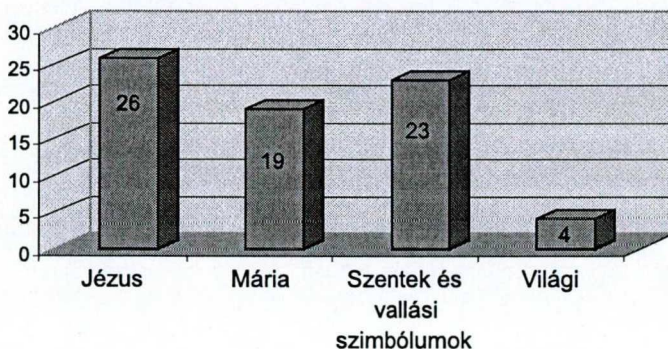
Szentek és vallási szimbólumok

	Téma	Tárgytypus	Megye	Műhely	Ltsz
1.	Gyermek Keresztelő Szent János	olajnyomat	Abauj-Torna		20542
2.	Szent Mihály	olajnyomat	Bereg		23519
3.	Szent Flórián	olajnyomat	rildli	Torontál	23667
4.	Szent József	olajnyomat	Csongrád		23301
5.	szentkép, Utolsó Vacsora	olajnyomat	Csongrád		23344
6.	Ábrahám vendégei	üvegikon	Hunyad	fűzesmikolai	64.106.7
7.	Szent Konstantin es Szent Heléna	üvegikon	Hunyad	fűzesmikolai	22636
8.	Szent Konstantin es Szent Heléna	üvegikon	Hunyad	fűzesmikolai	22634
9.	Szent Konstantin es Szent Heléna	üvegikon	Hunyad	fűzesmikolai	22630
10.	Mennyei Asztal	üvegikon	Hunyad	fűzesmikolai	64.106.8
11.	A Hét Szentség	olajnyomat	Nógrád		22394
12.	Szent Család	olajnyomat	Nógrád		22395
13.	Szent Borbála	olajnyomat	Nógrád		22398
14.	Szent József	olajnyomat	Nógrád		22399
15.	Oltáriszentseg	tükörkép	Torontál	dél-cseh	21531
16.	Gyermek Keresztelő Szent János	olajnyomat	Torontál		21673
17.	Szent József	olajnyomat	Torontál		21674
18.	Szent György	olajnyomat	Torontál		21675
19.	Szent Teréz	sildli	Torontál		21677
20.	Szent Antal	olajnyomat	Torontál		21678
21.	Szent Katalin	tükörkép	Torontál	dél-cseh	21534
22.	Szent Borbála	tükörkép	Torontál	dél-cseh	21533
23.	Gyermek Keresztelő Szent János	olajnyomat	Vas		22374

Világi ábrázolások

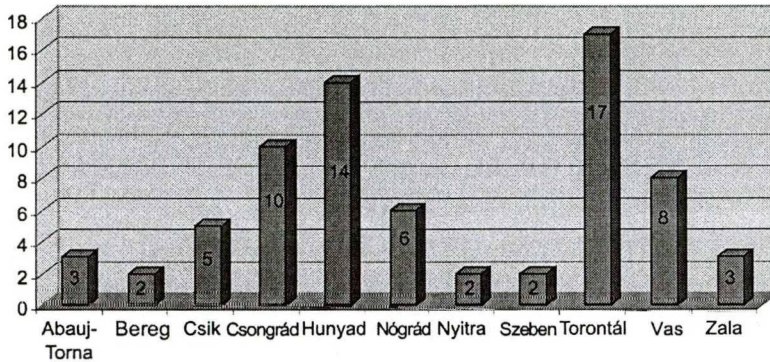
Téma	Tárgytypus	Megye	Műhely	Ltsz
1. Erzsébet királyné	olajnyomat	Csík		23663
2. Erzsébet királyné	olajnyomat	Szeben		21071
3. Házi áldás	olajnyomat	Szeben		20827
4. Ferenc József	olajnyomat	Torontál		21544

5. A szentkultuszban látható arányok (a képek darabszáma szerint)

6. A képek megyék szerinti eloszlása

Összegzés

A képek áttekintése alapján néhány fontos összefüggésre érdemes figyelni. Fel tűnő, hogy a képek sorából hiányzanak a millennium idejére már országosan elterjedt magyar szentek ábrázolásai, holott újabb kultuszuk éppen a millennium körüli időben terjedt el, elsősorban az újonnan épült, vagy felújításra kerülő templomok dedikációiban, illetve újabb oldaloltárok képeivel. A „magyar három királyok”, Szent István, Szent László, Szent Imre, közös vagy külön történő ábrázolásait nyomtatványokban, kis szentképeken nagy számban forgalmazták, Szent Erzsébet és Szent Margit kultusza is megújult.

Polgárias világi képek közül is csak az uralkodó család képmásai bukkannak fel, holott korszakunkban már a parasztságnál is feltűnnek történelmi alakokról készült képek, sőt az 1848-as hősök képei is, ezekből a millenniumi kiállítás enteriőrjeiben egyetlen egyet sem találtunk. Tudjuk, hogy Kossuth temetése után már gazdag emlékkép anyag kerül forgalomba, amelyeken allegóriákban, más szimbolikus megfogalmazásokban jelennek meg a hősök, a képek megfogalmazói a haza felemelkedését kívánják előmozdítani történelmi jelenetekkel, oltárszerű kompozíciókban.²⁸ Ilyenek sincsenek a képek között. Igaz, hogy a reformátusok képhasználatáról részben tudósít a kiállítási anyag, és bár ebből az időből vannak történelmi képeink reformátusok használatából a millenniumon illet nem láthattunk. K. Csilléry Klára az 1896-os kalotaszegi enteriőr eddig ismert egyetlen fényképét azonosította be M. és A. Haberlandt kötetében (1928, Die Völker Europas und ihre volkstümliche Kultur) a X. táblán amely ott tévesen erdélyi szász ház szobájaként került publikálásra. Ezen a felvételen a kalotaszegi enteriőr falain nincs kép. Ez is azt látszik igazolni, hogy a megvalósított enteriőrök egy korábbi, „parasztosabb” világ képét kívánták a nézők közelébe hozni; a bútorok, textíliák, és a kerámiák kiválasztásánál is archaizálás figyelhető meg. A képek duplázása, halmozása a hunyad-megyei román háznál abból a megfontolásból is következhetett, hogy a műfajt, mint háziipari terméket kívánták bemutatni (és felhalmozni). (A romániai népművészet kutatás napjainkig e tárgycsoportot (üvegikon) a népművészet és háziipar körében tárgyalja.)

A képek reprezentativitása tehát viszonylagos. A kistáji kultuszok megjelennek, bizonyos részleteik megragadhatók ebben az anyagban, és az eltérések pl. két kegyességi táj között is bemutatathatók. A bemutatott anyag egésze azonban szegényesebbnek tűnik, mint amilyenek a mára kiteljesedett múzeumi gyűjtemények múlt század végére datálható tárgyai alapján láthatjuk. A hiányok felsorolása (műfaj, ikonográfia) nem célja ennek az áttekintésnek, de talán a már felsoroltak mellé illeszthetjük még a Mária házak hiányát, illetve azt, hogy szobor nem került a kiállítás enteriőrjeibe.

A gyűjteményben megmaradt képanyag segítségével van a kutatónak abban, hogy képeket, ábrázolásokat a használat szempontjából időhöz és, bizonyos ellenőrzés után tájhoz, szentségi kistájhoz, régióhoz köthessen.

Az áttekintés után talán világosabban látjuk a beszerzés viszonyait, a gyártók és kereskedők piac-ismeretét, mivel a bemutatott képeket feltehetően ugyanúgy szerezték be a kiállítók, ahogyan akkoriban a falvak lakói is, (ha nem búcsúból hozták a képeket). Az olajnyomatok egy részénél feltűntették a készítő céget, így pl. „Kunstanstalt Braunau 1/B, A. Taube Wien VIII” vagy Gerhardt Margarethen, Grüngasse 32. Wien”, stb., Bécsből tehát nagy mennyiségben szállították igény szerint a képeket a Monarchia népeinek, vallási, etnikai igényeiknek megfelelően.

Úgy tűnik, hogy bizonyos enteriőrök berendezésnél figyelemmel voltak arra, hogy az ott élők vallásosságát bemutassák, mintha ezzel is jellemezhetnék volna a csoportokat. (Elsősorban a nemzetiségek házáinál tűnik ez fel.)

A kiállítást szervező Jankó Jánosban a terepbejárást követő jelentésekben a falak díszítéseiről ad számot, amikor a berendezéseket bemutatja, mindig először a bútorokat (téka, fogas) említve, s csak mellékesen a képeket. (Figyelemmel van viszont a fali órákra, amelyeket rendszeresen a leírásokban felsorol). A kiállítás ismert körülményei arra utalnak, hogy a néprajzkutató táji-néprajzi ismeretei szerint általánosított paraszt ház belsők a „berendezők”, a tárgyakat összegyűjtők „átfogalmazásaiban” valósultak meg.

Mindent egybevetve, az 1896-os Millenniumi Kiállítás megmaradt szentképeinek együttese a fenti megszorítások ellenére is képviseli, ill. reprezentálja a múlt század végének szentkép használatát, (tér- és időbeli, illetve vallási-etnikai metaszetében), bemutatja az egykorú paraszti, népi vallásosság képi anyagának egy jelentős korpuszát, amely a további kutatások számára eligazító lehet.

Irodalom

BALASSA M. Iván

1972 A néprajzi falu az Ezredéves Kiállításon. *Ethnographia* LXXXIII. 553–572.

BÁLINT Sándor,

1977 *Ünnepi kalendárium* I–II. Szent István Társulat, Budapest.

BASICS Beatrix

1998 1848–49-es forradalom és szabadságharc hősei és eseményei az emléklapokon. 234–241. In: *Történelem és emlékezet*, szerk. Kriza Ildikó, Budapest Néprajzi Társaság.

Dr. M. HABERLANDT – Dr. A. HABERLANDT

1928 *Die Völker Europas und ihre volkstümliche Kultur*, Stuttgart, X. Tafel, 208.

ISTVÁNFFY Gyula

1897 A ház belseje. A Matyó nép élete, Miskolc, 21–28. oldal, In: *Mezőkövesd város monográfiája*, szerk. Sárközi Zoltán – Sándor István, Mezőkövesd, 1975, 585–589.

JANKÓ János:

1897 A néprajzi falu. In: Matlekovits Sándor: *Magyarország közgazdasági és közművelődési állapota. Az 1896. évi ezredéves kiállítás eredménye III.* Budapest.

1989 *A millenniumi falu*, Sajtó alá rendezte és a bevezetőt írta: Szemkeő Endre, Budapest 1989. Néprajzi Múzeum

KODOLÁNYI JÁNOS

1968 Jankó János a néprajz tudós. *Néprajzi Értesítő* L.1968.7-15. Budapest.

SZEMKEŐ ENDRE

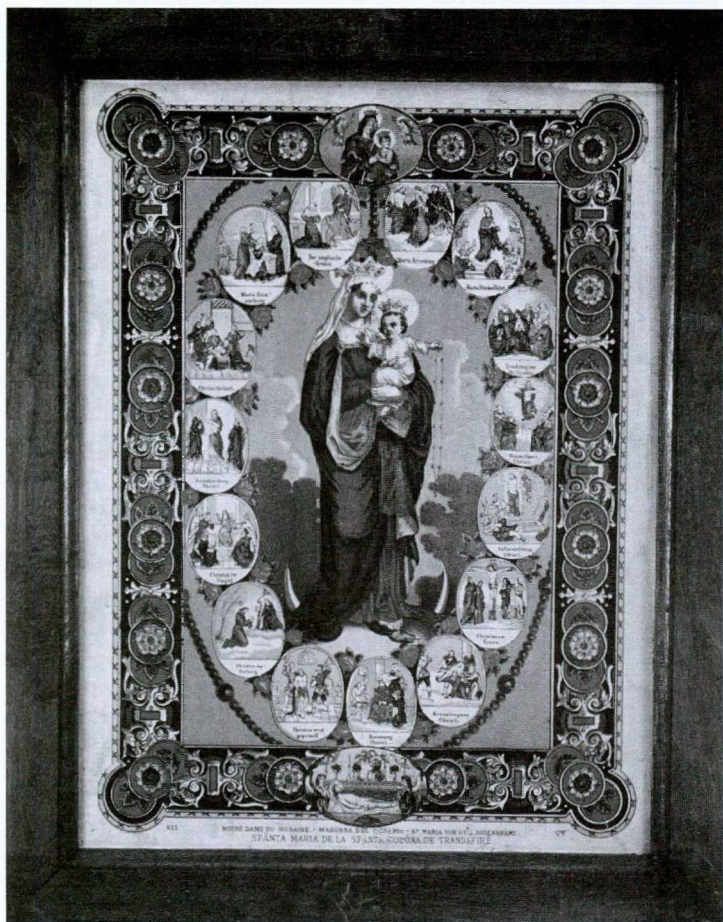
1989 Bevezetés In: *A millenniumi falu*. Budapest Néprajzi Múzeum 7-17.

Szacsvay, Éva

Representation of the Peasant Saint Cult (The devotional pictures of the interior decorations in the millenium village)

The author introduces objects of the Hungarian Ethnographical Museum's Church Collection: she describes the sacred pieces of furniture of the „ethnographical vil-lage” built on the ocasion of the millenium exhibition of the Hungarian settle-ment (1896). She determines that in the picture of peasant interior the illustrations of the Hungarian saints are missing, although their cult was rather strong in those days. Among the secular pictures only some Habsburg family-pictures can be seen. Some conclusions can be drawn to the local cults. Most of the pictures are oleographs made in Vienna.

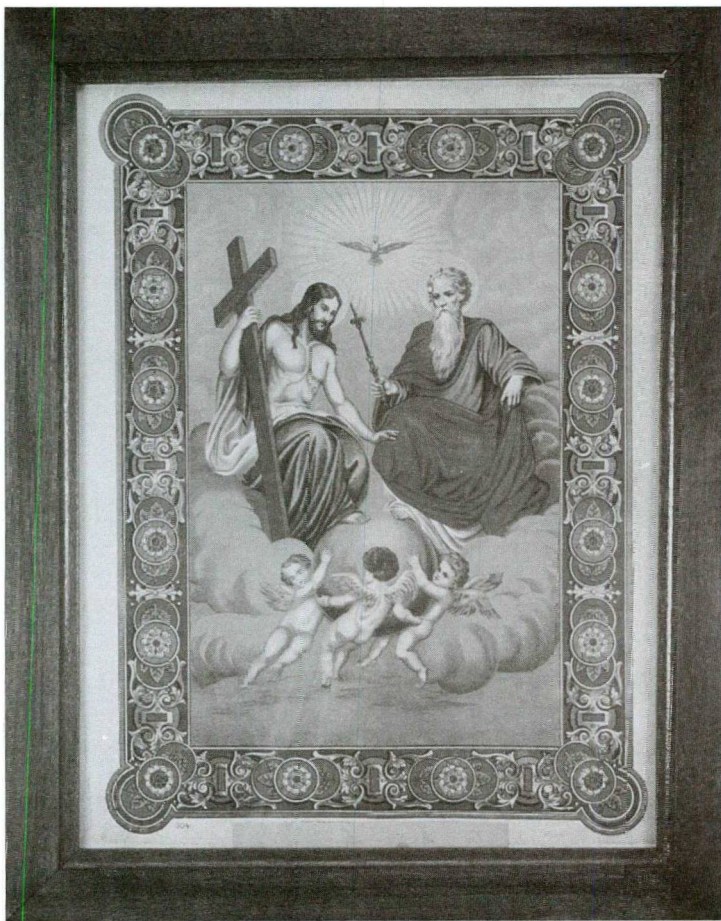

1. kép Rózsafüzéres Mária, olajnyomat, Zala megyei ház (21388 ltsz.)

2. kép Mária Szíve, olajnyomat, Zala megyei ház (21389 ltsz.)

3. kép Szentháromság, olajnyomat, Zala megyei ház (21390 ltsz.)

4. kép Gyermek Keresztelő Szent János, olajnyomat,
Torontál megyei ház (21673 ltsz.)

6. kép Szent Borbála, olajnyomat, Nógrád megyei ház (22398 ltsz.)

7. kép Krisztus feltámadása, olajnyomat, Csongrád megyei ház (23295 ltsz.)

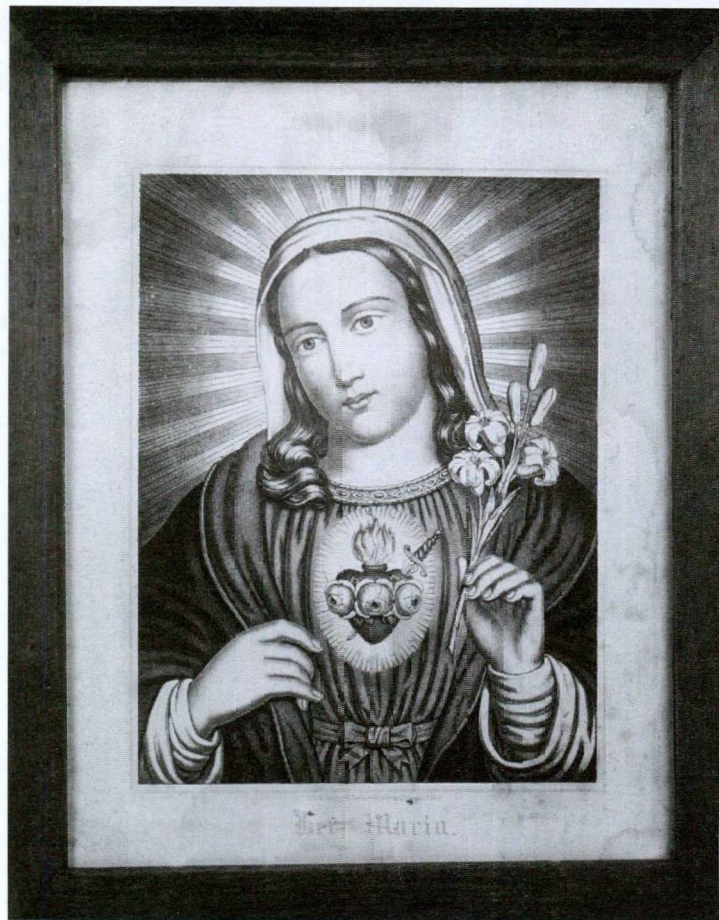

8. kép Mária a kis Jézussal, olajnyomat, Csongrád megyei ház (23300 ltsz.)

9. kép Szent József, olajnyomat, Csongrád megyei ház (23301 ltsz.)

10. kép Mária Szíve, olajnyomat, Csongrád megyei ház (23302 ltsz.)

11. kép Szent József, olajnyomat, Nógrád megye (22399 ltsz.)

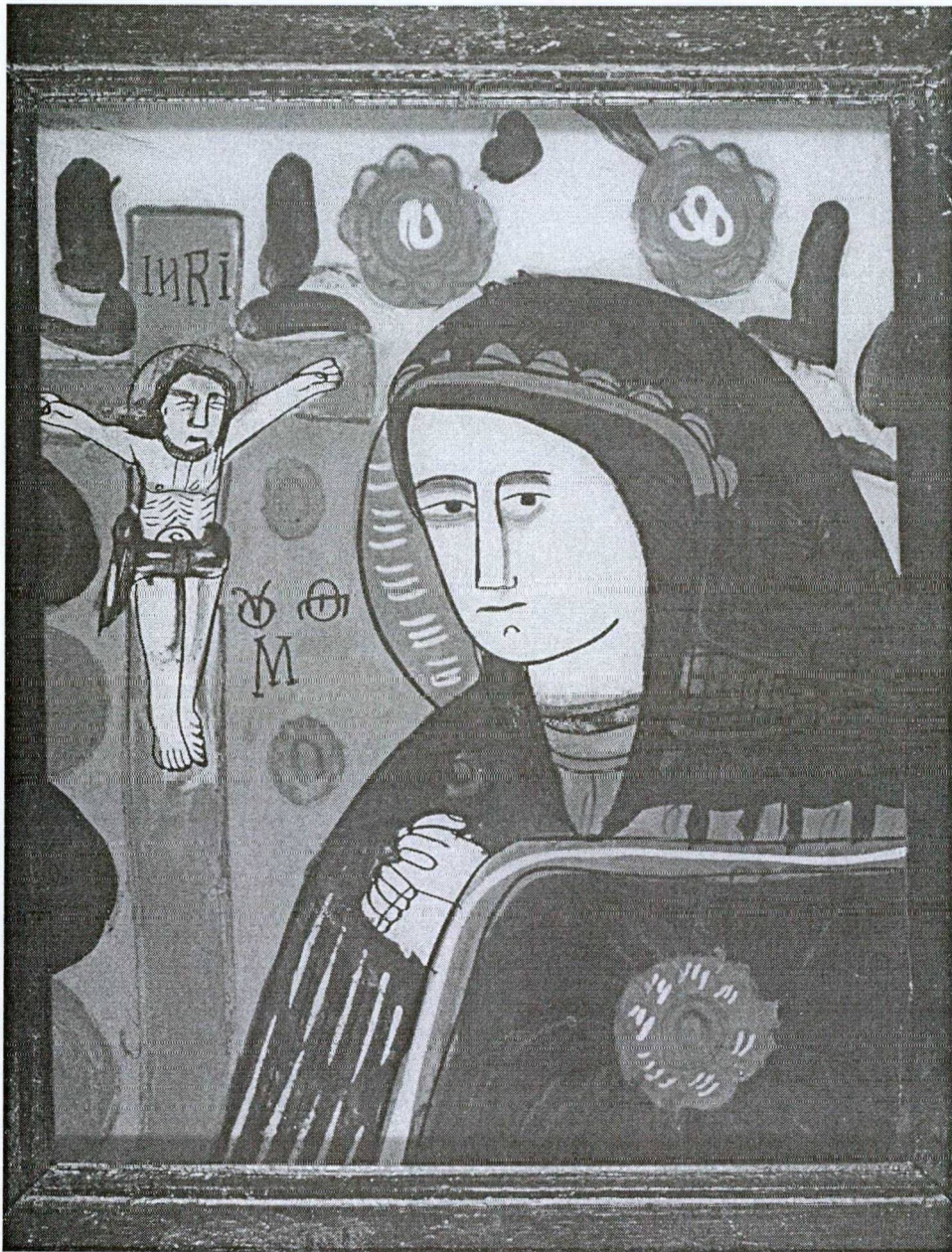

12. kép Ábrahám vendégei, üvegikon, fűzesmikolai műhely,
Hunyad megyei ház (64.106.7 ltsz.)

13. kép Angyali üdvözlés, üvegikon, Hunyad megye (22631 ltsz.)

14. kép Fájdalmas Istenanya, üvegikon. Hunyad megye (22633 ltsz.)